

В.В. Зуєв // Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства : Мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої до 70-річчя д.ю.н., професора Ю.П. Алєніна (м. Одеса, 21 квітня 2017 р. / За ред. Г.О. Ульянової, І.В. Гловюк. — Одеса : Юридична література, 2017. — С. 91-95.

ПОЖАР В. Г.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ АБО ДЕРЖАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Оновлена Конституція України (ст. 131-1) покладає на прокуратуру України як на державний орган функцію представництва інтересів держави в суді у випадках, визначених законом. Винесення функції представництва прокуратурою інтересів держави на конституційний рівень додає зазначеній функції прокуратури абсолютно якісне наповнення, формує її як важливий напрямок діяльності прокуратури, закладає основи даного інституту у праві України.

Більшість публікацій з питань функції представництва прокуратури присвячені окремим аспектам представництва прокурора в рамках цивільного, господарського та адміністративного процесів, або стосуються її загального конституційного характеру. Що ж стосується реалізації даної функції в рамках кримінально-процесуальної діяльності, то, на жаль, ці питання залишаються мало дослідженими.

Одразу зауважимо на існуючий недолік (прогалину) Конституції у цьому питанні. Конституція закріпила представництво лише інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Разом з тим, діючий Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року (далі — Закон) передбачає більш широке коло суб'єктів представництва прокурором. Так, згідно ст. 2 цього Закону на прокуратуру покладається зокрема функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим законом. Аналіз норм КПК України, зокрема ст. 36, 128 також підтверджує можливість представництва прокурором інтересів громадян у кримінальному провадженні. Тому по суті приходимо до висновку, що ці положення Закону та КПК України протирічать Конституції України, оскільки покладають на прокуратуру України неконституційну функцію — представництво інтересів громадян у випадках передбачених законом. Така ситуація є неприпустимою у правовій державі до якої прагне наша

держава, тому ця прогалина вимагає негайного виправлення шляхом внесення змін до Конституції задля розширення цієї функції.

Закон визначає представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді як здійснення процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом (ст. 23 Закону).

Щодо законодавчого визначення підстав представництва прокурором у суді інтересів громадянина, то вони також відрізняються у КПК України та Законі. КПК України встановлює, що підставою такого представництва є неспроможність громадян через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність самостійно захистити свої права. Закон додає до цього визначення підстав представництва у суді інтересів громадянина ще одну обов'язкову умову — нездійснення або неналежне здійснення законними представниками або органами, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, захисту її інтересів. Враховуючи положення ст. 128 КПК України, яка у питанні встановлення підстав представництва, відсилає до Закону України «Про прокуратуру», при їх визначенні необхідно керуватися положеннями ст. 23 Закону, тобто прокурор повинен підтвердити і зазначену додаткову умову. До речі, абз. 2 ч. 3 ст. 128 КПК України містить технічну помилку, оскільки посилається на ч. 4 ст. 25 Закону, але ст. 25 Закону взагалі не регламентує питання представництва, вона регламентує питання нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Мабуть законодавець мав на увазі ч. 4 ст. 23 Закону, яка як раз стосується питання визначення підстав представництва прокурором інтересів громадян або держави у суді. Тому необхідно змінити редакцію ст. 128 КПК України задля усунення цієї помилки.

Закон, на відмінну від КПК України, чітко визначив підстави представництва прокурором в суді законних інтересів держави — це порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень. Наявність підстав для представництва має бути обґрунтована прокурором у суді. Для представництва інтересів громадянина в суді прокурор також повинен надати документи, що підтверджують недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність відповідного громадянина, а також письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва. Прокурор здійснює представництво інтересів

громадянина або держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва. У разі підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу.

Закон містить ще одну цікаву новелу, а саме: наявність підстав для представництва може бути оскаржена громадянином чи її законним представником або суб'єктом владних повноважень (ч. 4 ст. 23 Закону). Проте КПК України не передбачає процедури такого окремого оскарження, тому реалізувати таке право громадянин чи її законний представник, або суб'єктом владних повноважень в процесі не зможе. Їх можна буде оскаржити лише про оскарження судового рішення в частині цивільного позову у апеляційному чи касаційному порядку.

Отже, представництво прокурором інтересів осіб або держави може бути охарактеризоване як офіційне представництво, для якого характерні основні ознаки процесуального представництва, проте воно має й певні особливості, що обумовлені наступними чинниками: 1) прокуратура є органом державної влади, у зв'язку з чим здійснення представництва прокурором відбувається від імені держави в її інтересах або в інтересах представляваної особи; 2) обсяг повноважень прокурора і свобода розпоряджатися ними не залежать від рівня дієздатності представляваного; 3) прокурор є самостійним учасником кримінального провадження, якій наділений владними повноваженнями.

ШИЛІН Д. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРЕЮДИЦІЇ ТА ЗАГАЛЬНОВІДОМИХ ФАКТІВ

Преюдиція — це доказове правило, що встановлює підстави та порядок використання в процесі доказування слідчим, прокурором, судом, суддею фактів та правових висновків, встановлених такими, що мають юридичну силу рішеннями слідчого, прокурора, суду, судді у кримінальних, цивільних, господарських або адміністративних справах, якими справу вирішено по суті, як таких, що не потребують повторного доведення.

Для здійснення будь-якої людської діяльності особа повинна мати певний набір знань про оточуючий світ, явища природи, суспільні процеси. Ці знання можуть бути як загальновідомими (Київ знаходиться в Україні, вночі темно, героїн є наркотиком тощо), так і більш